

Gebrek aan kennis is blinde vlek in onderwijs

De **Alan Turingschool** in Amsterdam behaalt prachtige resultaten met een doorsnee grotestadspopulatie. Wat is haar geheim? Schoolleider Eva Naaijken en teamleider en leraar Martin Bootsma **delen komend schooljaar hun gedachten en praktijken.**

Kennis is oorzaak,
gevolg en voorspeller
van begrijpend lezen

Tijdens een les over het zonnestelsel in groep 8 vertelde Esmeralda haar leraar dat ze gehoord had dat de maan een hologram is. 'Stel je eens voor,' antwoordde de leraar, 'dat het klopt en dat de maan daadwerkelijk een hologram is, wat zorgt er dan voor dat we de getijden eb en vloed op aarde hebben?' Naast Esmeralda zat Djamiro, die aandachtig had geluisterd en na de vraag van de leraar op zijn beurt een vraag stelde: 'Meester, wat zijn eb en vloed?'

Een van de grootste misverstanden over onderwijs is dat het doordrenkt zou zijn met

aandacht voor kennis en vaardigheden. Dat is niet zo. Toch wordt dit idee nog versterkt door de focus van Rutte IV op de basisvaardigheden taal, rekenen, burgerschap en digitale geletterdheid. Dat is een eenzijdige en hoogstwaarschijnlijk weinig effectieve manier om het onderwijs te verbeteren. Door harder aan gras te trekken gaat het niet beter groeien. Effectiever

is het om eens na te denken over beter zaad, andere omstandigheden of betere bemesting. Wij zien elke dag dat kennisrijk onderwijs belangrijk is voor kansgelijkheid en cruciaal is voor het verbeteren van leesvaardigheid – wat weer een belangrijke voorspeller is van later schoolsucces.

In het Nederlandse onderwijs houden we niet erg van kennis. We toetsen veel, maar over het algemeen stellen we aan het eind van de basisschool niet vast hoeveel kennis onze leerlingen van de wereld hebben (zie kader). We hebben eindtoetsen maar bijvoorbeeld wereldoriëntatie is daar al lang geen verplicht onderdeel meer van.

Googelen

En wat niet wordt getoetst, zien we vaak maar schraal terug aan de aanbodkant. Je voldoet prima aan je wettelijke verplichting als school als je de tien tijdvakken van geschiedenis in één thema van een aantal weken onderbrengt of de Tweede Wereldoorlog in twee lessen behandelt. Geloof het of niet, er zijn scholen die dit doen. En het is niet zo dat het onderwijsveld in rep en roer is als leerlingen eind groep 8 niet kunnen uitleggen waarom we in Nederland seizoenen hebben of wat de kenmerken van de Romeinse tijd zijn. De reactie is stevast dat er veel te veel aandacht is voor kennis, dat je niets hebt aan dit soort weetjes en dat je 'het toch gewoon kunt googelen?!'.

Met het kennisniveau van de Nederlandse leerling is het dan ook vaak droevig gesteld. Dat is zorgelijk. Zo weten we sinds de late jaren '80 van de vorige eeuw hoe belangrijk kennis voor tekstbegrip is. Onderzoeken van Leslie en Taft (1985) en Recht en Leslie (1988) laten zien dat (voor)kennis zorgt voor beter tekstbegrip en beperkte technische leesvaardigheid compenseert. Het belang van kennis is door Pearson e.a. (2020) kort en bondig geformuleerd: kennis is oorzaak, gevolg en voorspeller van begrijpend lezen. Misschien heeft de neergang van het Nederlandse

Aanbodsverplichting

Voor de meeste kerndoelen geldt een aanbodsverplichting en geen beheersingsverplichting. Gevolg: het onderwijs is gericht op het *behandelen* van kennis, maar er is weinig aandacht voor *begrip*. Het is vaak onduidelijk of leerlingen de aangeboden leerstof voldoende in de vingers hebben. Dat ligt anders bij taal en rekenen, waar voor een beperkt deel van het aanbod referentieniveaus aan zijn gekoppeld. Scholen moeten beheersing van die vakken wel inzichtelijk maken, onder meer met behulp van de eindtoets.

leesonderwijs, zoals aangetoond in PISA- en PIRLS-onderzoek, te maken met het gebrek aan kennis van leerlingen over de onderwerpen in deze toetsen.

Stevige democratie

Er is meer. Rond dezelfde tijd dat de onderzoeken over het belang van kennis voor leesbegrip verschenen, publiceerde E.D. Hirsch *Why Knowledge Matters* (1988). In dat boek uitte hij zijn zorgen over het gebrek aan algemene kennis bij leerlingen en benadrukte hij het belang van het opbouwen van kennis, van jongs af aan. Pas dan kunnen leerlingen met elkaar samenwerken en met en van elkaar leren. Dit zou, zo betoogde Hirsch, de kanselijkheid ten goede komen: kennis is een belangrijke voorwaarde voor schoolsucces en als leerlingen, ongeacht hun achtergrond, veel kennis meekrijgen, is dat bevorderlijk voor hun ontwikkeling. Tevens zag Hirsch in een breed gedeelde algemene kennis het cement van een stevige democratie: gedeelde kennis bevordert burgerschap.

Hirsch startte in de afgelopen decennia tal van initiatieven, waaronder de Core Knowledge Foundation. Deze organisatie ontwikkelde een uitgewerkt curriculum voor de basisschool. Leerlingen komen er vanaf de kleutertijd in aanraking met kennisrijk onderwijs, dat thematisch is opgebouwd. Ze leren over de Azteken en de Egyptenaren en worden meegenomen in abstracte technische onderwerpen, zoals trek- en drukkrachten. Onlangs liet een langjarig onderzoek

naar de effectiviteit van dit leerplan positieve effecten zien (Grissmer e.a., 2023). De resultaten zijn volgens de onderzoekers zelfs zo positief dat de VS wereldwijd in de top 5 voor leesbegrip zouden staan, als alle Amerikaanse leerlingen het programma zouden volgen. (Lees hier meer over in de nieuwste blog van Paul Kirschner op didactiefonline.nl, red.)

Kennisopbouw

Wil je meer kinderen gelijke kansen bieden, leg dan het zonnestelsel en wat eb en vloed is uit aan al je leerlingen. Misschien vind je dat zelf onbelangrijk, maar kennisopbouw binnen de zaakvakken is vele malen effectiever voor hun leesontwikkeling dan in weer een willekeurige tekst zoeken naar signaalwoorden. Overigens, het gesprek over de maan als hologram is echt gebeurd, in het eerste jaar van onze school. Tegenwoordig weten onze leerlingen in de onder- en middenbouw al wat de getijdenbeweging op aarde veroorzaakt. Omdat wij ze van jongs af aan kennisrijk onderwijs aanbieden, weten leerlingen niet alleen veel, maar zijn ook de resultaten van ons taal- en leesonderwijs duurzaam verbeterd. Zorg er dus voor dat leerlingen wereldoriëntatie verplicht moeten beheersen, in plaats van dat scholen zich eenzijdig richten op de kernvakken taal en lezen. ■

**Maak beheersing
wereldoriëntatie
voortaan verplicht**

Scan de code voor
de bronnen bij dit
artikel.

